

ЕТИКА, ЕТИКЕТ, ВЪЗПИТАНИЕ, НЕТИКЕТ – НЯКОИ ОСНОВНИ ПОНЯТИЙНИ УТОЧНЕНИЯ

Владислав Господинов

Анотация: С напредване на глобализацията и технологизацията все повече се увеличава потребността от създаване и утвърждаване на определени етични правила. Особено при употребата на Интернет като флагмана в тези процеси. Т.нар. нетикет все още е сравнително рядко поставяно във фокуса на научни изследвания явление и почти отсъства, разглеждано в контекста на свързаните с него категории етика, етикет и възпитание.

Ключови думи: етика, морал, етикет, възпитание, нетикет, правила

ETHICS, ETIQUETTE, EDUCATION, NETIQUETTE - SOME BASIC NOTIONAL SPECIFICATIONS

Wladislaw Gospodinov

Annotation: With the progress of globalization and technologization the necessity of formation and confirmation of specific ethical rules increases. Especially when using the internet as the flagship of these processes. The so called netiquette is a phenomenon which is still being rarely put in the focus of scientific researches and is almost never being examined in the context of the related to it categories ethics, etiquette and education.

Key words: ethics, moral, etiquette, education, netiquette, rules

Динамиката на съвременната човешка цивилизация постоянно извежда на преден план все нови и нови предизвикателства, които имат разнообразни, многопосочни и често изненадващи рефлексии. **Компютърната и като цяло технологичната революция** през последните две-три десетилетия до голяма степен се превърнаха в основен фактор за това динамизиране и тотално **ускоряване на процесите на глобализация**, които са започнали още преди хиляди години при първата среща на човека с „другото”. Хора с различен етнически, религиозен, социален и прочие статус посредством технологиите осъществяват все по-интензивни контакти, взаимодействия. Този взаимен досег нерядко обаче прераста в сблъсък, поради отсъствието на готовност за среща с и хиперболизиране (основано на стереотипи и предразсъдъци) на субективното възприемане на различното. В причинно-следствената верига подобна ситуация неизбежно поражда острата необходимост от актуализиране на съществуващи понятийни конструкции, свързани с регулиране на конкретни взаимоотношения и утвърждаването им в реалността – виртуална и реална. Това от своя страна изисква разглеждане на някои теоретични постановки в очердания

контекст. **Полюто на изследователски интерес в случая включва четири основни понятия-категории (и някои близки до тях), каквито са етика, етикет, възпитание и нетикет.**

Това, което свързва явленията, обозначавани чрез тези думи, е възможно да бъде представено по следния начин:

- сътворени са от човека (или бог–човек);
- предполагат определени параметри при реализирането им с оглед постигането на желани резултат, който преследват;
- предназначени са да регулират взаимоотношенията между хората, както и между тях и всичко останало;
- много от тях нямат задължителен (доколкото не са формулирани като законови положения) характер;
- присъстват в по-малка или в по-голяма степен във всеки един човешки поведенчески акт;
- виртуални са – не могат да се пипнат, но резултатите от тях винаги имат реални (включително понякога съдбовни) измерения.

Разглеждайки характера на отношенията между тези категории не може да не забележим и още един общ за тях момент. А именно това, че те до голяма степен са взаимосвързани и произтичащи една от друга. Като най-обемна (най-глобална, най-обща) по съдържание може да бъде определена категорията **етика**.

Конкретно за нея (но и за другите категории) са налице многобройни дефиниции относно същността ѝ. **Етика** „(от гръцки: *ἠθος*, *етос* — обичай), или в някои случаи **морална философия**, е дял от философията, който се отнася до въпросите на морала. Във философията етиката е част от аксиологията (теорията на ценностите) — един от четирите главни клона на философията, заедно с метафизиката, епистемологията и логиката. Западната традиция в етиката понякога се нарича *морална философия*. Традиционното деление на философията на логика, физика и етика е поставено от стоиците” (<http://bg.wikipedia.org>). Във философския речник на Кеймбридж етика се определя като „философско изследване на морала. Думата често се използва взаимозаменяемо с „морал” и изразява предмета на подобно изследване; понякога се използва в по-тесен смисъл, за да обозначи моралните принципи на конкретен индивид, група, традиция” (Философски речник Cambridge 2010:226). Едно подобно определение е твърде общо, но затова пък типично философско. По-голяма конкретика внася Речникът на чуждите думи, в който е посочено, че думата **етика** идва от „гр. **1**. Учение

за морала, нравствеността като една от формите на общественото съзнание, за тяхната същност, законите на историческото им развитие и ролята им в обществения живот. **2.** Система от норми за нравствено поведение, нравствени правила за отделната личност или цели обществени групи; морал.” (Речник на чуждите думи за всички 2007:246).
Още по-конкретна е дефиницията в Българския тълковен речник – „**етика** ж. **1.** Философска наука за нравствеността, за същността и произхода на морала. **2.** Морал, нравственост” (Български тълковен речник 2008:223). Подобно наситено споменаване на думата морал, нравственост налага насочване на вниманието и към нея. За нея се отбелязва най-често: „**морал** м. **1.** Съвкупност от норми, правила, които регулират, определят поведението на членовете на дадено общество; нравственост ... **2.** Духовни и душевни качества, норми на поведение на отделния човек; нравственост” (пак там: 464). От посочените примери е видно, че:

- етика и морал много често се разглеждат до голяма степен като понятия с тъждествено съдържание в научната литература, но и в разговорния ежедневен език. Същност моралът е съвкупността от исторически възникнали, утвърдили се (станали традиционни, обичайни) и модифицирали се (а някои и отпаднали) основни положения, които съобразно спецификата на съответния регион регулират взаимоотношенията между хората. Те поставят определени неписани (а в редица случаи и нормативно регламентирани, фиксирани чрез закон) рамки на взаимоотношенията между индивиди и/или групи от хора.
- разглеждането на тези норми на научно ниво основно се реализира в етиката. Тя анализира съществуващи и отмряли морални постулати, свързва същностни и сходни морални компоненти от различни региони по света и епохи, очертава насоките на актуално и бъдещо дългосрочно развитие и др.
- тези постановки са приети за правилни (т.е. важат за всички, при това постоянно) от участниците в социума като вид разменна единица, смисълът на всяка една от които е ясен за всички – в противен случай не би могла да протича комуникация и като резултат да е налична регулация, даваща позитивни ефекти за отделната личност и социума като цял и жив организъм.

Тези норми, правила бихме могли да разграничим в две групи: пределно общи и конкретно-оперативни. Към първите се отнасят например това да се уважава другото

човешко същество. Това е морално=добро=прието от всички. Или всеки да се ръководи и от общия интерес. Конкретно-оперативните правила се характеризират със следните характеристики:

- операционализират, т.е. претворяват в живота, в конкретните ситуации глобалните постулати (например проявяваме уважението – основно морално правило – **си** към другия, като го поздравяваме за постигнат успех или като му даваме път при разминаване в тясно пространство);
- за разлика от глобалните правила конкретно-оперативните се променят по-често и по-радикално. Така например през средновековието, когато водещ субект в обществения живот е Църквата, а етикет като сравнително завършена система все още няма, е било прието при различни прояви първо да се отдава почит на религиозните лица (в т.ч. и на владетеля) и след това на светския елит, което сега не е така. Друг пример е времето от преди 20-30 години, когато не се е приемало за морално, правилно жената да инициира взаимоотношенията с мъжа, а днес не е странно дори тя да направи предложение за сключване на брак;
- по-лесно се възприемат, поради своята конкретика, механизъм на приложение и санкция при отказ от прилагането им.

Именно тази част от моралните норми, която конкретно регулира ситуационно възникнали (уникални, но и същевременно в същността си вече случвали се) взаимоотношения, може да определим като **етикет**. Тази дума има две основни значения. На първо място като: „**1.** Листче с данни, което се залепя на стока или друга пратка за означаване фирма, качество, цена и др. **2.** Специално оформено листче, което се залепя на ученически, учебни помагала, книги и под. И където се вписва името на притежателя им” (Речник на чуждите думи за всички 2007:246). На второ място, но това, което ни интересува, е: „Сбор от правила за поведение, начин на държане в дадено общество” (Български тълковен речник 2008:223). Макар и по-рядко като синоним се използва и думата етикеция: от фр. „Правила за добро, изискано държане някъде, в дадена обществена група и място, особено в дипломатията и така нареченото висше общество, установен ред на действия и постъпки” (Речник на чуждите думи за всички 2007:246). Етикетът „(на френски: *etiquette* - надпис) е код на поведение, набор от неписани, но общоприети правила и норми на поведение в дадена социална група. Определени морални правила и маниери на поведение (като система – бел. В.Г.) се зараждат най-напред в XIV век в Италия, където по това време социалната същност и

култура излизат на преден план. Думата обаче става популярна, когато се заражда като понятие във Франция по времето на Луи XIV” (<http://bg.wikipedia.org>), управлявал Франция между 1643 и 1715 г. По този начин етикетът се утвърждава първо сред управляващите елити и през вековете се обогатява и усложнява. Всеизвестен със своята сложност и пищност е т.нар. испански (дворцов) етикет, спазван и до днес не само в Испания, и не само в монархическите дворове. Важно е да се отбележи, че най-често етикетът се свързва с дипломатическата сфера, в която всяко действие, всеки жест е зададен и отработен предварително и натоварен със специален смисъл. А импровизации са възможни, но изискват висш пилотаж.

През последните два века с масовизиране на достъпа до знания, услуги, възможности, етикетът трайно се установява в т.нар. цивилизовани общества във всички социални групи. А при предаването на етикета на всяко следващо поколение и обогатяването му, важно място заема **възпитанието**. То съдейства за формирането на ценностно отношение към нормите и се разглежда като: „*ср. 1. Системно въздействие и грижи за създаване, формиране у някого на определени нравствени и физически качества, навици и привички ... 2. Добро държане, обноски; благовъзпитаност*” (Български тълковен речник 2008:119–120). В първия случай става въпрос за процес, при второто значение – за „продукт”, краен резултат, което в научната литература се определя като възпитаност.

На базата на задълбочено проучване на литературата по въпроса Л. Димитров извежда две основни виждания в научно-педагогическото пространство по отношение на феномена възпитание:

„а) **възпитание в конкретно-педагогически смисъл на думата**, разбирано като целенасочен, специално замислен и методично осъществяван процес на въздействие и взаимодействие, със съответстващи на него явления и дейност по посока на определен, в т.ч. институционално преследван идеал за човека и човешката личност;

б) **възпитание в широк социален смисъл на думата**, разбирано като включващо и индиректни процеси и явления, свързани с овладяването на социализацията и енкултурацията на човека – неутрализиране на негативните и подкрепяне на случайните позитивни влияния и въздействия в социалната среда, в съответствие с определени виждания и представи за формиране на неговата личност; овладяване на енкултурационния процес при направляващата роля на възпитанието фактически води до формиране на култура на труда и поведение в съответната сфера и

направление” (Димитров 2005:26). Възпитанието е отражение, продукт на реалността, но заедно с това трябва да бъде и неин коректив, за да може да съхрани (но не самоцелно) съществуващи ценности, което предполага и изключително въображение от страна на осъществяващите го, защото те трябва да се подготвят не само за настоящето, но и за бъдещето.

Подреждайки по този начин разглежданите категории, достигаем до следната верига, в която не само съседните компоненти (халки) са взаимосвързани, а всички:

В нея разпознаваме: правила, въплътени определени общи за социума и споделени ценности (*Морал*); наука, която на теоричитно ниво анализира моралните постулати (*Етика*); конкретни правила, операционализиращи и конкретизиращи теорията (Морал и предписанията на Етика) в ситуационен аспект (*Етикет*); процес, който прави възможно (дава своеобразна технология) формирането на отношение към ценностите, стоящи зад глобалните и конкретно изразените морални постановки (*Възпитание*). Като педагогическата „следа” не завършва с това, защото е необходим и процес на обучение, чрез което да се усвоят знания, свързани с етикета. Съгласно принципа на всеобщата свързаност на всичко с всичко тези моменти протичат понякога едновременно и не линейно, с внезапни завръщания и обрати.

В тази верига в последното десетилетие се включи и още едно явление, каквото е **нетикетът**. То е ново и е пряко свързано с технологичната революция, която задава нови параметри на човешкото съществуване. Защото новите технологии променят не само бита, но и взаимоотношенията между хората.

Предимствата на новите технологии и системи са свързани с улесняване на живота, увеличаване на продуктивността от трудовата дейност на човека, възможност за межкултурна комуникация, достъп до голям обем от информация и др. Централно място в това поле заема Интернет. Според повечето източници Мрежата е пусната за гражданска употреба през 70-те год. на ХХ в. (преди това е използвана за нуждите на военните) и става глобална след падането на Берлинската стена през 1989 г. Освен глобалността, „Интернет определено притежава още две основни характеристики: предоставя много широки възможности за развитие във всяка една сфера (общуване с други хора, виртуални забавления, придобиване на нови знания, развиване на бизнес и т.н.) и същевременно е и място, в което присъстват насилието, порнографските

материали и т.н., т.е. животът, какъвто е, при това съвсем отблизо” (Господинов 2010:89-90), т.е. не липсват и дефицити. Те са в следните направления:

- отсъстват правила при използването на новите технологии (основно се има пред вид компютърът) при осъществяване на комуникация. Налице е някаква основа – доколкото се ползват за база някои вече известни модели (например при електронната поща), но като цяло липсват правила за поведение;
- все още образователната сфера страни от технологичния бум (не като оборудване и материална база, а като формиране на отношение у децата към технологиите). Това оценъчно отношение следва да включва моменти, които са свързани с отговори на важни въпроси като: какво място трябва да заемат в живота на човека – да са средство за развитие или заробваща хедонистична дейност (увличане в on-line и/или off-line игри); по какъв начин да бъдат използвани технологиите (за позитивни дейности или за отрицателни такива – пробив на системи за сигурност на институции, източване на банкови сметки и др.); как да се осъществява ориентацията в океана от информация; как технологиите променят взаимодействието между хората във виртуалното пространство (улеснения и затруднения). Според И. Кръстев „ние губим способността да се вживяваме в света на другите, да влезем в кожата им. Резултатът е криза на чувствителността” (Кръстев 2010:13). Защото емотиконът изразява определена емоция, но предадена чрез чертите на лицето на човека, тя има много по-силен ефект, който при това съвпада по-често с истинското състояние на нещата.

Именно подобен вакуум е призван да запълни изцяло или отчасти нетикетът. Накратко казано „нетикетът е набор от правила за спазване на добро поведение в мрежата” (<http://mavrodieva.blogspot.com>). Според глобалната електронна енциклопедия (wikipedia) „нетикет е неологизъм (нова дума), съставен от думите „интернет” и „етикет”. Тази дума е събирателен термин за нормите на етично поведение и общуване между хората в Интернет пространството. Потребността от нетикета възниква с навлизането на съвременните комуникации в ежедневието и поради множеството ограничения, които тази среда на общуване налага” (<http://bg.wikipedia.org>). Всъщност тези ограничения не са множество, а реално е едно (с множество последици), но много съществено – отсъствието на зрителен контакт в реална среда с другата страна. Както е

известно, почти цялата информация, която човек възприема от околния свят, се получава чрез зрителния рецептор.

В исторически план е необходимо да се отбележи, че нетикетът в началото на съществуването на Интернет най-често бива свързан само с електронната поща, а след това конкретно с бизнескомуникацията. Това е трудно да се възприеме за правилно, защото всяко едно действие, независимо от това дали е в реалното или във виртуалното пространство или независимо от това, че се реализира от хора, принадлежащи към една или друга група, има своя неизбежен етичен background (фон) – от електронната поща, през участието във форуми, социални мрежи и т.н.

И още малко по отношение на същността на нетикета. Българският език със своето богатство предоставя възможност за още един поглед, включително като се има предвид и характерната черта от народопсихологията, свързана с негативизма. Самата представка „не” подсказва за отрицание на съществуващото до момента в етикета, една пълна противоположност на етикета като явление от „реалната” реалност, различаваща се от виртуалната. Това е трудно да се твърди категорично, защото всъщност правила, ще припомним, няма – съществуват някои неписани основни постановки. Като при това едни от тях се приемат за правилни от един форум например, а в друг се отричат или на едно и също място се прилагат в амбивалентен вариант. Налице е хаотичност на „нормите” за поведение, нов език, който е близък до разговорния и включва латински букви и/или цифри при изписването на думите или изписване на думи от чужд език (предимно английски) с българската им транскрипция, т.е. чужди думи с кирилски букви.

Причините за своеобразната анархия биха могли да се очертаят в следните насоки:

- Отсъства глобален регулатор на трафика, който да утвърди правила и да санкционира нарушителите им. Това от една страна е позитивно, защото предоставя свобода, която е изворът на развитие, но от друга страна не всички са възпитани как да се ползва тази свобода и резултатите варират от нелегално разпространение на музика до глобален тероризъм. Постепенно се отива към другата крайност – службите за сигурност от позицията на силата изземват ролята на регулатор и започват драстично да се намесват в личната кореспонденция. В някои държави с тоталитарно управление се стига и до ограничаване на достъпа до сайтове, които могат да нарушат обществено-политическото статукво. Но

както светът не може да бъде управляван от един субект, така това важи и за мрежата. Тя е океан и никой не е в състояние да каже колко са песъчинките в него или да контролира тяхното движение напълно.

- Интернет предоставя огромни възможности за персонализиране и реално всеки един участник в мрежата оставя своя отпечатък и то не само в правилата. А по-находчивите правят иновации и поставят началото например на иновативни платформи като Facebook, където се поражда необходимост от нови, допълнителни „правила“.
- В глобалната мрежа се срещат почти всички човешки общности – формални и неформални (субкултурни). При последните често правилата са алтернативни на съществуващите и съответно се пренасят в Интернет и реално допринасят за отричането на етикета.

Очевидно е, че Интернет е огледало на света, в което с времето ще настъпи постепенно синхронизиране (глобализацията подпомага това, а Интернет от своя страна също я стимулира). Пълно синхронизиране на правилата за поведение е невъзможно, а и не е необходимо, защото **различieto обогатява при срещата с друго различие**. Но при едно базово условие – да е налице съответна степен на възпитаност и култура. Основата за това синхронизиране са и техническите изисквания за функциониране на отделните сегменти на Интернет, които не могат да бъдат игнорирани (изпращането на писмо налага осъществяването на определени стъпки – например въвеждането на адрес на получателя – които са израз в една или друга степен на етикет) или затягане на изискванията при регистриране на участниците в дадено виртуално социално пространство.

Отсъствието на сравнително ясни параметри прави изключително **трудно изследването на нетикета**. Ето защо до момента не са известни много подобни проучвания, като се изключат тези, занимаващи се с правилата в електронната поща като най-масово използваната услуга в Интернет. Първата книга по темата от малкото до момента е издадена през 1994 г., а авторът е Виржиния Ший. В България има едно on-line издание, което очертава насоки относно правилата при бизнескомуникацията. В него В. Ангелова и Г. Маринов, базирайки се и на гореспоменатия автор – тук е моментът да се вметне, че проблемът с авторството в Интернет също е много сериозен – отбелязват в on-line книгата си „Нетикет ;)” някои основни правила за поведение в Интернет пространството (*вж. Приложението*).

Вероятно списъкът е възможно да бъде продължен (и със сигурност ще бъде), но основното, което трябва в заключение да се има пред вид е, че нетикетът е изключително динамично и поради това нерядко хаотично, всеобхватно и почти неизследвано явление. То неизбежно трябва да стъпи в по-висока степен на съществуващите до момента в „реалната” реалност етични постановки и да ги трансформира и обогати за нуждите на виртуалната реалност, което би решило немалко проблеми с комуникацията между отделните личности, общности и т.н. Необходимо е да се подчертае, че това е процес, изискващ немалко време, защото е пряко зависим от наличието на съответна воля за реализирането му (очевидно и основно на наднационално ниво – ООН, ЕС и др.), процеса на глобализация и процеса на възпитание на новите поколения.

ПРИЛОЖЕНИЕ

(някои правила по „Нетикет”, В. Ангелова и Г. Маринов, и др. източници)

1. Помнете човека.

- Никога не забравяйте, че отсреща комуникирате с човек, когото можете да нараните емоционално.
- Не е добре да се наранявате чуждите чувства.
- Казвайте само онова, което бихте казали и като сте лице в лице с човека.
- Предупреждавайте, когато нападате някого писмено (flaming).

2. Придържайте се към стандартите от реалния свят:

- Бъдете етични.
- Неспазването на правилата е лош нетикет.

3. Помнете къде сте онлайн

- Нетикетът варира според мястото.
- За известно време бъдете само зрители.

4. Уважавайте времето си и това на другите, като и връзката си с и между останалите.

● възможно е да мислите, че това, което правите в момента, е най-важното нещо на света, но не очаквайте другите да се съгласят с това (Ангелова, В., Г. Маринов <http://www.orbitel.bg:5-6>).

„● Адресирайте съобщенията си до правилното място.

● Давайте описателни заглавия на създадените от вас теми. Заглавия като „Помощ”, „Въпрос”, „Някой може ли да ми каже” не носят информация за съдържанието на темата и са дразнещи.

● Уважавайте принципа на анонимността. Да се задават публично въпроси за възрастта, истинското име, координати и т.н., се смята най-малкото за нетактично, тъй като всеки съобщава за себе си толкова, колкото прецени. Не ровете в личните данни на форумниците, не ги използвайте за злоумишлени изказвания! Много мислете преди да публикувате лични данни за себе си и никога не

публикувайте чужди без изричното съгласие на съответната личност. Ако желанието да преминете на друго ниво на общуване е двустранно, преминете на лични съобщения, ICQ или e-mail.

- Съблюдавайте тематиката на форума, в който се намирате. Ако отваряте тема извън тази тематика, маркирайте с off-topic в заглавието. Ако ваша тема не получи отговор или само разбуни духовете, значи тя не е за този форум.

- Бъдете консервативни към това, което изпращате и либерални към това, което получавате. Не изпращайте гневни писма до този или онзи, дори ако сте провокирани да го направите. От друга страна не се изненадвайте ако получавате такива и бъдете благоразумни да не им отговаряте.

- Помнете, че реципиентът на постинга е човешко същество, чиято култура, език и хумор са различни от вашите. Много внимавайте със сарказма. Затова: много внимателно използвайте хумор и сарказъм, в писмената реч когато не се вижда изражението на лицето ви, те са трудно разбираеми. За да подскажете тона, с който говорите, използвайте емотикони, но не прекалявайте с тях. Не си мислете, че двамайт смайлита ще направят съобщението ви по-весело само по себе си. Избягвайте да се заигравате със шрифтовете, особено силно удебелени, с неподходящ цвят или курсивни. Никога не използвайте само ГЛАВНИ БУКВИ когато пишете, това се възприема като КРЕЩЕНЕ и е изключително дразнещо. Текст, съставен от малки и главни букви, е най-лесно четлив и годен за правилно възприемане. Използвайте кирилица или ако нямате инсталирана кирилица използвайте програмата Credor.

- Не включвайте в съобщенията си големи изображения, на някои компютри те могат да отнемат много време, докато се заредят.

- Избягвайте да пишете нерегистрирани, особено критични съобщения.

- Не публикувайте информация от друг сайт или източник чрез прост Copy-Paste. Когато ползвате чужда информация, винаги споменавайте източника или по-добре използвайте линк.

- Не използвайте форума за откровени реклами.

- Опитайте се да не питате безсмислени и глупави неща на публични места (Интернет е публично място!).

- Не пишете провокативни съобщения, в които нямате какво да кажете, а само целите да разпалите страстите. Не приемайте провокацията на подобни съобщения и не им отговаряйте, най-добрата тактика е игнориране. Изчакайте една нощ преди да отговаряте емоционално на писма/постинги. Няма да сбъркате!

- Когато пишете съобщение в отговор на друго, е добре да въведете останалите в контекста чрез цитат. Но не цитирайте целия оригинал, вашият текст като правило трябва да е повече. Изключително лош стил е да цитирате дълго съобщение, след което да завършите гордо с „Много точно казано!“, „Съгласен съм“, „Точно така“...

- Не пишете съобщения само за да посочите правописните, пунктуационни или стилистични грешки на някого. Това не е публична формална медия, а междуличностна комуникация, в която неформалността е норма. Помнете, че във форума може да има хора с различни от вашите възраст, култура и образование, хора с дислексия или просто разсеяни хора. Ако непременно трябва да изкоментирате, направете го в лично съобщение.

- Използвайте символи за ударение и подчертаване. Това *е* което имам _предвид_.

- По възможност, използвайте символи за да обозначите вашия тон.

- Бъдете кратки, но не и прекалено сбити. когато отговаряте на писма, включвайте достатъчно от оригинала за да бъде разбран отговорът ви, но не повече (т.е. излишното се изтрива – прекрасна функция на Quote. Изключително невъзпитано е просто да отговорите на съобщението като приложите цялото предишно писмо.

- Ако включвате сигнатура (подпис) в постингите/писмата си, старайте се тя да не е по-дълга от 4 реда.

- Прочетете FAQ-а (frequently asked questions - списък с често задаваните въпроси – разбира се, ако има такъв. Ако няма такъв, потърсете съдействие от модератора, но чрез използване на функцията лично съобщение)!

- Където е уместно, използвайте лична кореспонденция.

- Ако не сте съгласни с това, което се развива като дейност/дискусия на дадено място, оттеглете се, вместо да изразявате шумно неодобрението си. Не влизайте в лични конфликти. Не обиждайте събеседниците си, не използвайте квалификации и груби изрази. Ако положението е толкова нетърпимо, заменете нецензурните изрази с многоточия или ***. Ако сте в несъгласие с някого, използвайте лично съобщение или e-mail, за да изясните отношенията си, не го правете публично. Но: не засипвайте хората с лични съобщения и не им натрапвайте общуването си” (<http://biblefriends.net>).

„5. Изглеждате добре онлайн.

- Проверявайте съобщенията си за правописни и граматически грешки преди публикуване.

- Знайте за какво говорите и бъдете смислени.

- Не нападайте (flame). Спорете аргументирано.

6. Споделяйте експертни знания.

- Опитвайте се да помагате на другите.

- Когато членове на групова дискусия Ви помогнат чрез лична кореспонденция, обобщете резултатите и ги пуснете групата.

7. Внимавайте с огъня.

- Не отговаряйте на лични нападки (flames).

- Не критикувайте правописа на околните.

- Извинете се, ако сте flame-нали някого.

8. Уважавайте личната неприкосновеност. Не четете чужда лична кореспонденция.

9. Не злоупотребявайте с правомощията си.

10. Прощавайте чуждите грешки. Всеки е бил новак някога” (Ангелова, В., Г. Маринов <http://www.orbitel.bg>, 5–6).

11. Не публикувайте информация, чието разпространение противоречи на националното или международно законодателство. Не публикувайте информация, защитена с авторско или друго право без разрешение от собственика на правата (<http://biblefriends.net>).

ЛИТЕРАТУРА

Ангелова и Маринов 2010: Ангелова, В., Маринов, Г. Нетикет ;) <http://www.orbitel.bg> към 26.08.2010.

Български гълковен речник. С., 2008.

Господинов 2010: Господинов, В. Юноши – Девиации – Емоционална интелигентност. С., 2010.

Димитров 2005: Димитров, Л. Научен статут на теорията на възпитанието В: Теория на възпитанието. С., 2005.

Кръстев 2010: Кръстев, И. Разрушени са посредниците между властта и обществото. – В: 24 часа, бр. 4 (6587) от 6 януари 2010 г.

Речник на чуждите думи за всички. С., 2007.

Философски речник Cambridge. С., 2010.

<http://bg.wikipedia.org> към 26.08.2010.

<http://bg.wikipedia.org> към 28.08.2010.

<http://biblefriends.net/viewtopic.php?f=1&t=863> към 26.08.2010.

http://mavrodieva.blogspot.com/2008/02/blog-post_02.html към 26.08.2010.

Владислав Господинов е преподавател (гл. ас. д-р) във Факултета по педагогика при СУ „Св. Климент Охридски“. Преподавателската му практика и научни интереси са ориентирани към проблемите на: теория на възпитанието, емоционална интелигентност, социална работа с деца с девиантно поведение, юноши и юношество.

Електронна поща: wladi@abv.bg

Благодарности

Тази статия е разработена с частичната финансова подкрепа на проект BG051PO001-3.3.04/52 (Оперативна програма "Развитие на човешките ресурси" 2007-2013, съфинансирана от "Европейския социален фонд" на Европейския съюз).